

Befejezés.

Henry George — kinek a „Haladás és szegénység“¹ című értékes és érdekes munkája, mely a földjáradék elméletéről szól — külön ismertetés tárgyául felvehető, már csak azon szempontból is, hogy a közgazdasági író munkáját igazi őszinte *vallásos érzés, jézusi szeretet és gondolkozás hatja át* — munkájában többek közt így ír: „A közgazdaságtan és társadalomtan nem taníthat olyasmít, ami nem foglaltatik benne azokban az egyszerű igazságokban, melyeket Ő tanított a szegény halászoknak és zsidó parasztoknak, — kit ezerkilencszáz év előtt feszítettek keresztre — azok az egyszerű igazságok, melyek ugylátszik, az önzés leple és a babonák ferdítése mögött alapja minden vallásnak, mely valaha is kifejezni törekedett az ember lelki sóvárgását.

Társadalmi berendezésünk alapja az igazság tagadása. Amikor megengedtük, hogy egy ember földet bírjon, melyen és melyből másoknak élniök kell, oly mértékben tettük ezeket rabszolgaivá, mely

¹ Ford. Braun S. Budapest, 1914.

Jegyzet. Az író e munkájában kifejtett elvek nem mindenben fedik nézeteimet, de elveit megismerésre érdemesnek tartom.

az anyagi haladással együtt növekszik. Ez az a finom alkímia, mely észrevétlenül vonja el a tömegtől minden civilizált országban keserves munkája gyümölcseit, mely sanyarúbb és reménytelenebb rabszolgaságot teremtett, mint amilyen az elpusztított volt, mely a politikai szabadságból politikai kényuralmat csinál és melynek anarchiává kell változtatnia.

Ez változtatja átokká az anyagi haladás áldását. Ez zsúfolja az embereket össze lármás pincelakásokban és piszkos bérkaszárnnyokban, ez tölti meg a börtönöket és bordélyházakat, ez gyötri az embereket inséggel és emészti őket kapzsisággal, ez rabolja el a nőktől a tökéletes nőiesség báját és szépségét és fosztja meg a kis gyermekeket az élet hajnalának örömeitől és ártatlanságától.

Az így alapozott civilizáció nem lehet tartós. A világegyetem örök törvényei tiltják ezt. Holt birodalmak romjai tanusítják, valamint az a tanu is, ki minden lélekben lakozik, azt feleli, hogy ez nem lehet. Valami, ami a jótékonyságnál több, a könnyөрületnek nagyobb szerű, az *igazság maga az*, mely követeli, hogy jóvátegyük ezt a jogtalanságot. Az igazság, mely meg nem tagadható, mely félre nem tehető, az igazság, mely a mérlegen kívül kardot is hord. Liturgiákkal és imákkal védjük ki a csapást? Templomok építésével fordítsuk el a változhatatlan törvény parancsait, mikor éhes gyermekek jajgatnak és kimerült anyák sírnak?

Bárha imádság nyelvén is szól, istenkáromlás az, mely a Gondviselés kifürkészhetetlen határozatának tulajdonítja a szegénységből eredő szenvedést és aljasságot, mely a mindenség atyjához fordul összetett kezekkel és ráhárítja a felelősséget nagy városaink nyomoráért és bűnéért. *Gyalázzuk az örökkévalót. Rágalmazzuk az igazságot.* Egy könnyő-rületes ember jobban rendezte volna be a világot, egy igazságos ember lábával tiporna el egy ily fekélyes hangyabojt! Nem a *Mindenható*, hanem mi vagyunk felelősök azért a bűnért és nyomorért, mely civilizációnk közepette gennyed. A Teremtő eláraszt bennünket adományaival, többel mint amennyi elég mindenkinek. De mint az életért küzdő disznók, tiporjuk azt — sárba tiporjuk, közben pedig tépjük és marjuk!

Civilizációnk központjaiban ma annyi inség és szenvedés van, hogy megfájdíthatja szívét annak, ki szemét nem hunyja be és kinek rendes idegei vannak.¹

Befejezésül, tanulmányomban fejtegetett kérdések fontosságához hűvebb szavakkal *háttért* nem rajzolhatnék, mint e keresztény lelkiületű közgazdasági író, fenti szavai.

Szolgáljon hát igazolásomul ha némileg feltűnnek a teológiai tudósoknak, hogy én igen mindennapi problémákat kapcsoltam a gyakorlati teológiai tudománynak ez ágához; de én azt kellett, hogy

¹ Henry George. I. m. 519. és 544. oldal.

figyelembe vegyem, mit szólnak majd azok az egyszerű, jóra tanítható és önállóságra képezhető nép gyermekei, midőn olyan szívvel, lélekkel, szeretettel viseltető apostolok támadnak köztük és jönnek ki közéjük, kik így szólnak Jézus szavaival: „... szánom őket, mert régóta éheznek“ és igyekezni is fognak megelégtetni őket, lélek és test szerint egyaránt.

Isten áldása legyen minden ilyen munkán és törekvésen.

Tartalom.

Előszó	3
Bevezetés. Az evangéliumi kereszténység és a gazd. szociális kérdés	5
I. A lelkipásztori gondozás fogalma és köre	25
II. A mezőgazdasági szociális kérdés	51
1. Agrárius irányzat	55
2. Radikális irányzat	65
III. A gyakorlati szociális teendők ismertetése:	
a) Mezőgazdasági téren	87
b) Társadalmi téren	99
Befejezés	101

Azon forrásmunkák felsorolása, melyek a szociális kérdés előadása keretében részben felhasználhatók, részben szeminárium keretében ismertetendők:

1. Dr. Czettler Jenő. Magyar Mezőgazd. szociálpolitika. Budapest, 1914.
2. Szeberényi Zs. Parasztok helyzete Magyarországon. Budapest, 1907.
3. Szeberényi Zs. Tömegmozgalom az alföldi parasztvárosokban. Budapest, 1913.
4. Prohászka O. Diadalmas világnézet. Esztergom, 1911.
5. Dorner Béla. Az erdélyi szászok mezőgazdasága. Győr, 1910.
6. Dorner Béla. Kaszáló és legelőjavítás. Bpest, 1912.
7. Frank Thomas. Az evangélium és a szociálizmus. (Házi kincstár. Budapest, 1910.)
8. Jánosi Zoltán. Kikkel és mi célból szövetkezzenek a protestánsok. Debrecen, 1914.
9. Henry George. Haladás és szegénység. Bpest, 1914.
10. Bizony László. Hogyan mentjük meg Erdélyt? Budapest, 1913.
11. Tokaji László. Az eladó ország. Kolozsvár, 1913.
12. Dr. Vadnai Tibor. Tudományos és gyakorlati szociálizmus. Budapest, 1913.
13. Dr. Hertzka Tivadar. Mi a szociálizmus. (Tanulmány).
14. Dániel Arnold. Föld és Társadalom. Bpest, 1911.
15. Dániel Arnold. Földtermelés. Budapest, 1913.
16. Az „Emke” alapszabályai és munkaterve.
17. Dr. Schulzné Gidófalvy. A Magyar pap és tanító szoc. kötelességei. Kvár, 1912.